

Õiguskantsler

Teie 05.04.2013 nr

Meie 14.05.2013 nr 6-1/130617/1302147

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta

Pöördusite minu poole 05.04.2013 avaldusega ning tõstasite küsimuse justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 "Vangla sisekorraeskiri" (VSE) § 51 lõigete 1–4 kooskõlast Eesti Vabariigi põhiseadusega. 03.05.2013 avalduses täpsustasite enda tahet ning palusite mul varasemas avalduses toodu tähelepanuta jätta ning kontrollida hoopis vangistusseaduse (VangS) § 29 lõike 2¹ kooskõla Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Võttes arvesse Teie 03.05.2013 avalduses toodut, justiitsministri selgitusi ning asjassepuutuvat kohtupraktikat, selgitan, et **ei tuvastanud VangS § 29 lõike 2¹ vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega.**

Asjaolud ja menetluse käik

1. 03.05.2013 avalduses leidsite, et VangS § 29 lg 2¹ ei ole kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega (PS) ning palusite minu seisukohta selles küsimuses.
2. Ma olen varasemalt hinnanud VangS § 29 lg 2¹ kooskõla Eesti Vabariigi põhiseadusega. 17.05.2010 seisukohas nr 6-1/081346/1002706 ei tuvastanud ma VangS § 29 lg 2¹ vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega.
3. Kuna nimetatud seisukohas sisaldus lisaks VangS § 29 lõike 2¹ põhiseaduspärasuse kontrollile ka muid avaldaja tõstatud küsimusi, ei pea ma vajalikuks Teile nimetatud seisukoha edastamist, vaid annan käesolevas kirjas ülevaate toona kujundatud arvamusest ja selle aluseks olevatest justiitsministri seisukohtadest.

Justiitsministri seisukoht

4. Justiitsminister selgitas oma 06.10.2008 vastuses, et VangS § 29 lõike 2¹ lisamine seadusesse oli vajalik eelkõige õigusselguse huvides. Õigus kontrollida, kellega kinnipeetav telefoni teel suhtleb või kellega kirjavahetust peab, oli vanglal justiitsministri sõnul olemas ka enne nimetatud muudatuse jõustumist. Minister lisas, et VangS § 28 lõige 3 annab vangla direktorile õiguse piirata kinnipeetava õigust pidada kirjavahetust ning teha telefonikõnesid, kui see ohustab vangla julgeolekut, sisekorda või kahjustab vangistuse täideviimise eesmärke. Selle ohu hindamiseks on muuhulgas vajalik teada, kellega kinnipeetav suhtleb.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

5. Minister tõdes oma vastuses, et kinnipeetaval on õigus jätkata suhtlemist väljaspool vanglat viibivate isikutega ka karistuse kandmise ajal, st et neil on õigus suhelda, kasutades selleks telefoni, kirjavahetust või kokkusaamisi. Minister selgitas, et paraku säilitavad paljud kinnipeetavad kontakti kuritegeliku maailmaga ning kasutavad seadusega ette nähtud suhtlemisvõimalusi uute kuritegude planeerimiseks, organiseerimiseks või toimepanemiseks. Sellest lähtuvalt on ministri hinnangul põhjendatud kontrollivajadus, mis arvestab küll isiku õigusega sõnumisaladusele, kuid võimaldab vanglal jälgida, kellega kinnipeetav suhtleb. Meetme eesmärgiks ennetada uute õigusrikkumiste toimepanemist ning vajadusel aidata kaasa toime pandud rikkumiste menetlemisele.

6. Ministri sõnul konkretiseerib VangS § 29 lõige 2¹ vangla õigust teostada suhtlemise üle kontrolli, kuid muudatusega ei antud vanglale õigust kontrollida edastavate sõnumite sisu. Oluline on ministri hinnangul see, et vangla ei riku sel moel isikute suhtlemist kontrollides PS §-st 43 tulenevat põhiõigust sõnumisaladusele, kuna vanglal ei ole õigust kontrollida selle sätte alusel, mida kinnipeetav telefoni teel räägib või mida kirjas kirjutab. Kirjavahetuse ja telefoni teel edastatava sõnumi sisu võib kontrollida üksnes VangS § 29 lõikes 2 nimetatud juhtudel, kui selleks on olemas kohtu luba ning see toimub seaduses sätestatud alustel ja korras, selgitas minister.

7. Era- ja perekonnaelu ning kaudsemalt ka sõnumisaladust kaitseb ministri sõnutsi ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi ka EIÕK) artikkel 8, mille kohaselt on igal inimesel õigus sellele, et austatakse tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust. Ministri sõnul ei tohi artikkel 8 lõike 2 kohaselt võimud sekkuda õiguse kasutamisse, kui see ei ole kooskõlas seadusega ning ei ole muu hulgas vajalik ühiskondliku turvalisuse, korratuste või kuritegude, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. Kui aga on olemas seaduslik alus ning meetmel on legitiimne eesmärk, siis on riigil õigus kehtestada erinevaid piiranguid EIÕK art 8 lõikes 1 sätestatu osas.

8. Minister selgitas, et Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi ka EIK) on samuti sätestanud põhimõtted, et kontroll kinnipeetavate kirjavahetuse või telefonikõnede üle ei ole konventsiooniga vastuolus, kui meetmel on legitiimne eesmärk ning seaduslik alus. Ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusena Rec(2006)2 kinnitatud "Euroopa Vanglareeglistiku" (edaspidi ka EVR) punkt 24.1 näeb vanglavälise suhtlemise osas ette, et kinnipeetavatel peaks olema nii tihti kui võimalik lubatud suhelda kirja või telefoni teel või muul viisil oma perekonna, teiste isikute ja vanglaväliste organisatsioonide esindajatega. EVR punkti 24.2 kohaselt võib vanglavälisest suhtlusest piirata ja jälgida, kui see on vajalik muu hulgas korra, turvalisuse ja julgeoleku tagamiseks, kuid isegi suhtlemise piiramise korral tuleb kinnipeetavale võimaldada vanglaväliseid kontakte vastuvõetaval miinimumtasemel.

9. Minister viitas, et PS § 11 kohaselt võib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratud õiguste ja vabaduste olemust. Vangistus oma olemuselt piirab perekonnaelu kõige esmast tahku, s.o õigust elada koos oma perekonnaga. Ilmselgelt on vangistuses piiratud ka muid isiku õigusi, sh on piiratud kinnipeetava suhtlemisvabadust näiteks perekonnaga ning samuti on seatud erinevaid piiranguid kinnipeetava eraelule. Ilmselgelt tekitavad sellised piirangud ebameeldivustunnet. Küll aga on EIK nentunud, et vangistusega kaasneb niikuinii teatud ebameeldivustunne, kuid see ei või tähendada seda, et karistuse kandmise viis ning täideviimise meetodid ei tekitaks rohkem kannatusi ega kurnatust kui need, mis paratamatult vangistusega kaasnevad.

10. Minister leidis, et vangistuseseaduses sätestatud piirangud kinnipeetava perekonna- ja eraelule omavad seaduslikku alust, nad on vajalikud ning ei moonuta piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.

11. Minister selgitas oma vastuses lisaks, et PS § 26 sätestab perekonna- ja eraelu puutumatus. Perekonna- ja eraellu võib sekkuda ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras, kui eesmärgiks on mh avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitse, kuriteo tõkestamine või kurjategija tabamine. VangS § 29 lõige 2¹ annab legitiimse ja proportsionaalse aluse telefonikõnede ja kirjavahetuse andmete kontrollimiseks. Ministri hinnangul aitab faktilise info kogumine kinnipeetava suhtlemise kohta ilmselgelt täita vanglal VangS § 66 lõikes 1 sätestatud eesmärki: korraldada kinnipeetavate järelevalve viisil, mis tagab vangistuseseaduse ja vangla sisekorraeeskirja täitmise ja üldise julgeoleku vanglas. Laiemalt aga toetab eeltoodud meede VangS § 6 lõikes 1 sätestatud õiguskorra kaitse eesmärgi saavutamist.

12. Ministri sõnutsi on tegu sobiva abinõuga, kuna telefonikõnede ja kirjavahetuse registreerimine aitab tagada eelnimetatud eesmärke, mis on kooskõlas PS §-s 26 toodud tingimustega, kuna piirangu eesmärgiks peab olema avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitse, kuriteo tõkestamine või kurjategija tabamine. Infot selle kohta, kellega kinnipeetav kinnipidamisasutuses viibimise ajal suhtleb, on võimalik saada ainult kinnipeetavate kirjavahetust ja telefonikõnesid registreerides. Seega on tegu vajaliku abinõuga.

13. Meetme mõõdukuse küsimuses oli minister seisukohal, et kinnipeetava kirjavahetuse ja telefonikõnede registreerimine ei ole intensiivne põhiõiguste riive, sest PS §-s 26 sätestatud perekonna- ja eraelu puutumatusesse ei sekkuta üleliia. Riive võiks olla intensiivne, kui näiteks õigussüsteem näeks ette nii kirjavahetuse läbilugemist kui ka telefonikõnede pealtkuulamist ja lindistamist.

14. Niisiis on ministri sõnul kaalul ühelt poolt kinnipeetava õigus suhelda kirjavahetuse ja telefoni teel isikutega sel moel, et vangla ei tohiks teada suhtlemise faktist, ja teiselt poolt see, et vanglal on kohustus tagada VangS § 66 lõikes 1 ja § 6 lõikes 1 sätestatud eesmärkide täitmine. Kinnipeetava suhtlemisvabadust VangS § 29 lõike 2¹ alusel ei piirata kvantitatiivselt ega ka kvalitatiivselt, samuti ei sekkuta sõnumisaladusse. Andmeid kogutakse seaduspärasel teel, andmete kogumise eesmärk on täpselt määratletud ja kinnipeetavad teavad, milliseid andmeid nende kohta on kogutud. Eelneva pinnalt asus minister seisukohale, et VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud meede on proportsionaalne.

Õiguskantsleri seisukoht

15. Kõnealusel juhul on küsimus sellest, kas VangS § 29 lg 2¹ on Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlas.

16. Sätete põhiseaduspärasuse hindamisel vaadeldakse riive formaalset ja materiaalselt põhiseaduspärasust. Riive formaalse põhiseaduspärasuse kontrollimisel tuleb hinnata seadusandja pädevust vastava regulatsiooni andmiseks, õigusaktile kehtestatud vorminõuete täitmist ning menetlusreeglite järgimist. Samuti hinnatakse formaalse põhiseaduspärasuse juures regulatsiooni vastavust õigusselguse põhimõttele (PS § 13 lõige 2) ning parlamendireservatsiooni printsiibi järgimist seadusandja poolt (PS § 3 lõige 1 lause 1). Riive materiaalse õiguspärasuse tuvastamisel tuleb hinnata põhiõiguse riive legitiimset eesmärki ja seadusandja poolt PS § 11 lausest 2 tuleneva proportsionaalsuse põhimõtte järgimist.

1.1 Formaalne põhiseaduspärasus

17. Pole põhjust arvata, et VangS § 29 lg 2¹ oleks formaalselt põhiseadusega vastuolus

1.2 Materiaalne põhiseaduspärasus

18. Riive materiaalse põhiseaduspärasuse esimene oluline komponent on riive legitiimne põhjus.

19. Üheks allikaks mõistmaks seadusandja tahet õigusnormiga kehtestatava piirangu legitiimse eesmärgi osas on kahtlemata seaduseelnõu seletuskiri. Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas on sedastatud, et: "Kinnipeetaval on õigus jätkata suhtlemist väljapool vanglat viibivate isikutega ka karistuse kandmise ajal kinnipidamisasutuses. See tähendab, et neil on õigus sidet pidada, kasutades selleks telefoni, kirjavahetust või kokkusaamisi. Paraku säilitavad paljud kinnipeetavad kontakti kuritegeliku maailmaga väljas ning kasutavad seadusega ette nähtud suhtlemisvõimalusi uute kuritegude planeerimiseks, organiseerimiseks või toimepanemiseks. Sellest lähtuvalt on põhjendatud kontrollvajadus, mis arvestab küll isiku õigusega sõnumisaladusele, kuid võimaldab vanglal jälgida, kellega kinnipeetav suhtleb. Meetme eesmärgiks on ennetada uute õigusrikkumiste toimepanemist ning hiljem vajadusel aidata kaasa nende menetlemisele."¹

20. Ministri vastuses minu teabe nõudmisele on tõdetud vajadust kaitsta kõnealuse piiranguga vangla julgeoleku tagamise kaudu avalikku korda ja teiste isikute õigusi ning vabadusi. Rahu ja avaliku korra mõiste vangla kontekstis on ennekõike vangla julgeolek ning sealhulgas ka kinni peetavate isikute turvalisus, mis on väga tihedalt seotud vangistuse eesmärkide saavutamise (VangS § 6 lõige 1). Rahu ja kord on ühed olulisemad põhiseaduslikku järku väärtused (PS preambul), mille tagamiseks on lubatud piirata mitmeid põhiõigusi.

21. Märgin veel, et reeglina on vangla julgeolekut ja avalikku korda ohustavad tegevused käsitletavad õigusrikkumiste ja distsiplinaarsüütegudena vangistusseaduse mõttes.

22. Seega võib pidada VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud piirangu legitiimseteks eesmärkideks vajadust tõkestada uute kuritegude toimepanemist ja tõhustada toimepandud kuritegude avastamist, vajadust tagada vangla julgeoleku kaudu avalik kord ja teiste isikute õigused ja vabadused. Need eesmärgid vastavad PS § 26 teises lauses sätestatule.

Riive proportsionaalsus

23. Riigikohtu praktikas on juurdunud põhiõiguste riive proportsionaalsuse kolmeastmeline kontroll. Kokkuvõtvalt on proportsionaalsuse põhimõtet käsitletud järgnevalt: "Proportsionaalsuse põhimõte tuleneb põhiseaduse § 11 teisest lausest, mille kohaselt õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollib kohus järjestikku kolmel astmel - kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses ehk mõõdukust. Imselgelt ebasobiva abinõu korral ei ole vaja kontrollida abinõu vajalikkust ja mõõdukust. [...] Sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning

¹ Kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Lk 8–9. Kätesaadav arvutivõrgus Riigikogu kodulehelt.

teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust.² Seejuures kehtib põhimõte: "[...] mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda mõjuvamad peavad olema riivet õigustavad põhjused."³

Sobivus

24. Mul pole alust seada kahtluse alla asjaolu, et võimalus kontrollida, kellega ja mis ajal kinni peetav isik suhtleb, takistab tema võimaliku uue kuriteo toimepanemist ja võib aidata tõhusalt kaasa toime pandud kuriteo või kuritegude avastamisele. Samuti võimaldab suhtluse kontrollimine operatiivselt reageerida võimalikule ohule vangla julgeolekule ja vanglas või väljaspool seda viibivate isikute õigustele. Selliste andmete töötlemine (kogumine ja analüüs) ei anna küll ilmselt tihtipeale vahetuid ja konkreetseid tõendeid süüteomenetluses, ent võimaldab nt kriminaalmenetluse käigus suunata menetleja tähelepanu ühele või teisele isikule või sündmusele ja seeläbi koguda vajalikke tõendeid kasvõi nt jälitustegevuse kaudu.

25. Kindlasti pärsib kuritegelikku aktiivsust ja võimalikke õigusrikkumisi vanglas ka kinni peetava isiku teadmine, et tema vanglavälist suhtlust võidakse jälgida ning kuna kinni peetava isiku kontaktid välismaailmaga on piiratud ning toimuvadki valdavalt VangS § 28 sätestatud korras (kirja ja telefoni teel), siis on VangS § 29 lõikes 2¹ toodud meetmete näol kahtlemata tegu sobiva meetmega seatud eesmärkide saavutamiseks.

Vajalikkus

26. Kinni peetavate isikute kuritegeliku ja vangla julgeolekut kahjustava aktiivsusega võitlemiseks ei ole kahtlemata ainsaks võimaluseks nende telefonikõnede ja kirjavahetuse kohta käivate andmete registreerimine VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud korras. Vanglas toimuv võitlus kuritegevusega ja avaliku korra tagamise nimel on mitmetahuline ja koosneb erinevatest komponentidest. Eri meetmete maksimaalne koosmõju avaldub nende kombineeritud rakendamises ja võimaluses ühel teel saadud teavet teisel moel kontrollida. Sestap on väga keeruline öelda, et üks või teine vahend kinnipeetavate kuritegeliku ja vangla julgeolekut kahjustava tegevuse pärssimise eesmärgil ei ole vajalik ja samaväärset tulemust on võimalik saavutada vaid mõne teise meetmega.

27. Kirjade ja telefonikõnede kohta teabe kogumine on üks, kuid seejuures oluline võimalus jälgida kinni peetavate isikute vanglavälist suhtlemist ja sedakaudu saavutada VangS § 29 lõikega 2¹ seatud eesmärgid. Lisaks kinni peetavate isikute poolt esitatavatele andmetele ja nende kirjade käitlemisel kogutavatele andmetele on vanglavälist suhtlemist võimalik kontrollida ka vangla turvasalvestiste ja vangla telefonide kõneeristuste jälgimise ja võrdlemisega teiste andmetega. Samuti on võimalik isiku helistamine personifitseerida näiteks kindla koodi andmisega kinni peetavale isikule, mille abil saab isik telefoni kasutada. Ära ei saa unustada ka vangla julgeolekuosakonna töötajaid, kes koguvad infot muudestki allikatest, samuti kõikvõimalikke muid riigiasutusi, kelle ülesandeks on kuritegevusega võitlemine ja kelle arsenalis on ka võimalus teostada jälitustegevust.

28. Ei saa küllaldase kindlusega väita, et VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud info kogumisele oleks põhiõigusi vähem riivav, ent sama tõhus alternatiiv ja seega on tegemist vajaliku abinõuga.

Mõõdukus

29. Mõõdukuse hindamisel tuleb kaaluda piirangu eesmärgi tähtsust (võitlus kuritegevusega, avaliku korra ja teiste isikute õiguste tagamine) ja isikute põhiõiguste riive intensiivsust.

² RKÜKo 03.01.2008, 3-3-1-101-06, p 27.

³ RKPJKo 05.03.2001, nr 3-4-1-2-01, p 17.

Kuritegevuse vastane võitlus, avaliku korra tagamine ja teiste isikute õiguste kaitsmine on ühiskonna turvalisuse ja eri isikute põhiõiguste tagamise seisukohalt erakordselt olulised eesmärgid ja õiguspraktikas on tavapärane, et teatud ulatuses peavad selle eesmärgi nimel tehtavaid piiranguid taluma paljud isikud.

30. Paljude kinnipeetavate osas on paraku täheldatav kõrge retsidiivsus – mitmetele vanglakaristust kandvatele isikutele ei ole tegemist esimese vanglakaristusega ja suur hulk kinnipeetavaid paneb lühikese aja jooksul pärast vabanemist toime uue kuriteo. Nt Justiitsministeeriumi poolt avaldatud retsidiivsuuringu kohaselt pani 2003–2007. aastatel vanglast vabanenud isikutest vabanemisele järgneva 6 kuu jooksul uue kuriteo toime 25–27% ning aasta jooksul pärast vabanemist 40–43% vabanenutest.⁴

31. Seega osutub mitmete kinnipeetavate suhtluse jälgimine kindlasti oluliseks meetmeks kuritegevuse võitlemisel ja avaliku korra ja teiste isikute õiguste kaitseks. Arvestada tuleb, et andmed, mida suhtluse kohta fikseeritakse, puudutavad vaid suhtluseepisoodi kestust ja teise poole nime ning kas tema telefoninumbrit või aadressi. Tegemist pole just ülearu sensitiivse teabega isiku kohta ja kui on piisav alus arvata, et kinnipeetav kasutab vanglavälise suhtlemise võimalusi kuritegude või muude õigusrikkumiste planeerimiseks või sooritamiseks, siis leian, et arvestades kaalul olevate õigushüvede olulisust, peavad ka selliste kinnipeetavatega suhtlevad isikud taluma nende nime, aadressi ja telefoninumbrit puudutavate andmete töötlemist vangla poolt.

32. Samas tuleb ka tõdeda, et pole mingit põhjust arvata, et kõik kinnipeetavad eranditeta jätkavad kuritegelikku tegevust ja edasiste õigusrikkumiste planeerimist ka vanglas. Suur hulk kinnipeetavaid käitub vanglas vastavalt kehtestatud reeglitele ja alustab vabanemise järel õiguskualekat elu. Ka pole paljude kinnipeetavate puhul juba nende kuritegeliku käitumise spetsiifikat arvestades reaalne, et vanglakaristuse kandmise ajal oleks võimalik välistada isiku suhtluse jälgimise teel edasist isiku poolt varasemalt toime pandud kuritegudele sarnaste kuritegude toimepanemist. Nii on see näiteks paljude liiklussüütegude puhul. On üsna vähetõenäoline, et joobnuna roolist tabatud ja selle eest süüdi mõistetud, ent muus osas ontlik pereisa asuks vanglas plaanitsema samalaadse või ka teistsuguse kuriteo sooritamist ja sellele oleks võimalik jälile saada tema telefonisuhtlust jälgides. Samuti ei anna paljude kinnipeetavate käitumine vanglas alust arvata, et nad tegeleks aktiivselt vangla sisekorda ja julgeolekut ohustava tegevuse või selle planeerimisega.

33. Kinnipeetavate, kelle osas pole põhjust eeldada õigusrikkumistele suunatud tegevuse jätkumist, ja nendega suhtlevate isikute suhtluse jälgimist VangS § 29 lõikes 2¹ sätestatud moel ei saa reeglina pidada põhjendatuks ja n-õ "igaks juhuks" rakendatuna on tegemist selliste isikute liigse eraelu puutumatus õiguse rikkumisega. Mõõnan, et arvestamata ei saa jätta võimalust, et kinni peetavad isikud võivad kasutada välismaailmaga suhtlemiseks teiste kinni peetavate isikute abi (nt veenda mõnd teist isikut võtma tema nimel ühendust selle või teise isikuga jms), ent ka see ei pruugi õigustada kõigi kinni peetavate isikute kõigi suhtluseepisoodide kohta käiva info valimatut kogumist ja talletamist.

34. Olen siiski seisukohal, et seadusandja on võimalikku põhjendamatu põhiõiguste riive riski oluliselt vähendanud seeläbi, et on sõnastanud VangS § 29 lõike 2¹ laused 2 ja 3 diskretsiooniotsustena ("Telefonikõnede puhul on vanglateenistusel õigus [...]"). See võimaldab vanglateenistusel ja selle ametnikel igal üksikul juhul julgeolekuolukorrast ja muust asjaomastest teabest lähtuvalt hinnata, kas konkreetse isiku telefonikõnede või kirjavahetuse kohta info talletamine ja isikule nende andmete esitamise kohustuse panemine karistusähvardusel (telefonikõnesid puudutavas osas) on põhjendatud või ei.

⁴ A. Ahven, J. Salla, S. Vahtrus. Retsidiivsus Eestis. Justiitsministeerium. Tallinn 2010, lk 47.

35. Seadusandja on küll kohustanud vanglat kontrollima kinnipeetava suhtlemist, ent väga selgesõnaliselt andnud vanglateenistusele pädevuse ühel või teisel juhul otsustada, kas andmete kogumine mõne kinnipeetava kirja või telefoni teel toimuva vanglavälise suhtlemise kohta on põhjendatud või ei. Kuna seadusandja on sõnastanud VangS § 29 lõikes 2¹ selle, kas konkreetsel juhul kirjavahetuse ja telefonikõnede osas teavet koguda või ei, diskretsioonotsusena, siis võimaldab see kirjavahetuse ja telefonikõnede jälgimist vaid siis, kui selleks on olemas objektiivne vajadus.

36. Seega tagab VangS § 29 lõige 2¹ kehtivas sõnastuses selle, et isikute, kelle osas pole vähimatki põhjust arvata, et nad võiksid toime panna uusi kuritegusid või ohustada avalikku korda ja teiste isikute õigus, suhtlust VangS § 29 lõike 2¹ lausetes 2 ja 3 sätestatud moel ei jälgita ning nende kinnipeetavate ja nendega suhtlevate isikute põhiõigust eraelu kaitsele ülemäära ei piirata.

37. Isikute, kelle retsidiivsusriisk ja oht vangla julgeolekule on kõrge, suhtlemise jälgimine on seevastu tihtipeale vajalik ning sellisel juhul õigustab info kogumine ja talletamine ka kinnipeetavate ning nendega suhtlevate isikute õiguste riivet. Ma ei välista, et teatud tingimustel on vajalik jälgida ka nende isikute suhtlust, kes oma muu käitumisega ise vangla julgeolekule vahetut ohtu ei kujuta, ent kes sellega, et võimaldavad oma õigust vanglavälisele suhtlemisele teistel kinni peetavatel isikutel kurjasti ära kasutada, aitavad kaasa vangla julgeoleku ohustamisele ning teiste isikute plaanitavatele õigusrikkumistele. Siiski on ka need olukorrad taandatavad konkreetse isiku tegevusest lähtuvale ohule ja seega nende isikute vanglavälise suhtlemise kohta andmete kogumine ja talletamine õigustatud.

38. VangS § 29 lõike 2¹ lausetes 2 ja 3 sätestatu mõõdukus võiks olla probleemiks juhul, kui seadusandja poleks seda sõnaselgelt kehtestanud vanglateenistuse kaalutusotsusena.

Eelneva pinnalt selgitan, et **ei tuvastanud VangS § 29 lg 2¹ vastuolu Eesti Vabariigi põhiseadusega.**

Lugupidamisega

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes